

9. Діалектика художнього пошуку. Літературний процес 60–80-х років / [Агеєва В. П., Бойко Л. С., Вакулєнко Д. Т., Дончик В. Г. та ін.]; під заг. ред. В. Г. Дончика. — К.: Наукова думка, 1989. — 320 с.
10. Дончик В. Резонанс і вплив: учора й сьогодні / В. Дончик // Феномен Івана Дзюби. Матеріали круглого столу, 17 листопада 2006. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. — С. 160–167.
11. Корогодський Р. Хто є шістдесятниками? / Р. Корогодський // Українська мова та література. — 2002. — №35. — С. 11.
12. Павлишин М. Явище і норма: Іван Дзюба, критик / М. Павлишин // Іван Дзюба — талант і доля / [бібліограф-уклад. Заморіна Т. М.]. — К.: ВАТ «Видавництво Київська правда», 2005. — 120 с. — (Серія: Шістдесятництво: профілі на тлі покоління; вип. 2). — С. 9–47.
13. Пахльовська О. Повернення Сізіфа / О. Пахльовська // Феномен Івана Дзюби. Матеріали круглого столу, 17 листопада 2006. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. — С. 54–64.
14. Пахльовська О. Українські шістдесятники: філософія бунту / О. Пахльовська // Сучасність. — 2000. — №4. — С. 65–84.
15. Сверстюк Є. В обороні правди / Є. Сверстюк // Феномен Івана Дзюби. Матеріали круглого столу, 17 листопада 2006. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. — С. 155–159.
16. Сверстюк Є. Талант і доля // На святі надій: Вибране. / Є. Сверстюк. — К.: Наша віра, 1999. — С. 538–581.
17. Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний; [пер.з англ. Ю. Шевчука]. — [3-тє вид., перероб. і доп.]. — К.: Либідь, 1993. — 720 с.
18. Тарнашинська Л. Б. У пошуках одухотвореної істини // Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління / Л. Б. Тарнашинська. — К.: Смолоскип, 2010. — С. 472–500.
19. Частакова Н. С. Шістдесятництво як спосіб мислення: ідейні максими І. Дзюби / Н. С. Частакова // Наукові записки. — Випуск 94. — Серія: Філологічні науки (літературознавство). — Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. — С. 380–392.

**Integrity as a Sign of the Elite:
the Problem of the Sixties Creativity Comprehension in Ivan Dziuba's Works**

The article deals with I. Dziuba's papers about the figures of sixties — namely about interpreters and critics. The analysis of such categories as atmosphere and context demonstrates the tendency of scientist's introspection in his papers about I. Svitlychnyi, E. Sverstiuk, H. Kochyr, M. Lykash. Basic attention is paid to the most important philosophical category of sixties — integrity which is connected with the Ukrainian culture elitism.

УДК 821.161.2-3.09

Валерія Князєва (Київ)

АРХЕТИПНИЙ ОБРАЗ ЗЕМЛІ У ПРОЗІ ІВАНА ЧЕНДЕЯ

Міф — універсальна семантично-структурна єдність, наділена здатністю переміщуватися з однієї культури в іншу. Соціальний та індивідуальний досвід формується під впливом колективного несвідомого, який шляхом творчої інтерпретації втілюється у текстах культури. Психологи ХХ століття визначили, що міфи несуть у собі закодовану інформацію про первісну людину, відображають її психічне життя і містять певні універсалії (архетипи). Феномен архетипу репрезентується в тексті через конкретні структури (символи, метафори, традиційні образи), кожна з яких є окремим вираженням усієї структури міфології.

Творчість Івана Чендея відзначається цілісною художньою системою, у межах якої коло ключових образів і символістичний код повторюються.

Одним з провідних мотивів у творчості Чендея є мотив єдності людини з її рідною землею, відчуття нерозривного зв'язку з нею, що було характерно для первісної міфологічної свідомості. Культ землі у наших предків був одним із найдавніших і займав першорядне місце у

міфопоетичній моделі світу [2, с. 189]. За прадавними народними уявленнями про світ, земля постає «однією з основних стихій світотворення (разом із водою, вогнем і повітрям); центральною частиною триєдності Всесвіту (небо — земля — пекло), населена людьми і тваринами; є символом жіночого начала, материнства; осмислюється як прародителька і мати-годувальниця всього живого» [2, с. 188]. Землю наші предки поважали як праведну, святу, Божу [2, с. 190]. Уявлення про землю також тісно пов'язані з уявленнями про батьківщину, «рідний край» [4, с. 185]. Посідаючи центральне місце в національному бутті українців, земля виступає не лише засобом до фізичного існування, але й своєрідним мірилом духовних і морально-етичних цінностей людини, якій вона належить. Усе життя більшості героїв творів Чендея пов'язане із працею на землі. Так, наприклад, земля та право власності до рівня частини духовної сутності підноситься в оповіданні «Пайочка» (1962). Для простої селянки Анни невеличка ділянка ґрунту, отримана в спадок од батьків, набуває символічного змісту молодості й постійного духовного відродження. «Анна тепер думала і чула, як її болить... Бо доки пайочка у вигляді якоїсь там нехай і зовсім занедбані смужечки кісниці, зеленого поля <...> є, доти живий зв'язок і живе коріння з самою Забережжю... Бо то не просто якийсь межами позначений наділ землі на Делуці, а пайочка, від батьків отримана. <...> Бо на тій пайочці пам'ятала себе дівчатком, пам'ятала себе дівчиною, пам'ятала себе молодницею, з чоловіком. Стільки було її» [7, с. 138].

У повісті «Терен цвіте» (1956) розглядається проблема підсвідомої влади землі над людиною та радикальні зміни у її психології, спричинені станом безсилля змінити обставини на свою користь. Ще Іван Франко в праці «Влада землі в сучасному романі» відзначав, що земля є «основою громадянства для селянина», «людина без землі нічого не варта», а «жадоба збільшення земельної власності доходить <...> до найсильнішої пристрасті, оскільки від величини тієї землі залежить не тільки <...> доля, <...> а й гордість, радість, пошана в людей, становище в громаді, у сусідів і в цілому суспільстві» [6, с. 184]. Франко зазначає також, що «заради землі селянин ладен піти на найогидніший злочин, не відчуваючи після цього найменших докорів сумління» [6, с. 185]. Головний герой твору Василь Порадюк зображений в маргінальному стані втрати земельної власності. Для нього, як для типового представника закарпатського селянства початку ХХ століття, земля виступає як матеріальний феномен. На початку повісті діалектика взаємин селян із землею окреслена так: «Наше небо <...> земля панська і газдівська. Полонини — лихварські. Ліси державні! <...> А ти прострися на землі і помирай. Ніякої ради собі не даш» [8, с. 9]. Але Порадюк не позбавлений сприйняття землі і на духовному рівні також, через зв'язок з нею здатен відчутти єдність зі світом, внутрішню гармонію. Підтвердженням цього є епізод «сходження» персонажа на гору Ясенову та своєрідна язичницька молитва до Землі-Матері, у якій розкриваються справжні прагнення верховинця до хліборобського щастя. Звертаючись до землі, Василь використовує фольклорні мотиви, характерною рисою яких є персоніфікація зображуваних явищ: «Ой земле! Досить ти відпочила! Добре було тобі в холодочку вилежуватися! Вітрами тебе не обвівало, спекою тебе не палило, морозами тебе не пекло! Дощами тебе не обливало! Тепер ти послужиш людям, мізероті такої, як я! А що за радість буде у тебе, коли увидиш, як стараємося тобі догодити... Коли вчуєш, як красно співають наші дівчата, коли почувеш, як голосно будемо перекликатися з одного приділу на другий, сама повеселієш...» [8, с. 28]. За словами дослідника Дмитра Федаки, «показ Порадюка в праці — самого, разом з дітьми, дружиною» — присвячені кращі сторінки повісті [5, с. 12]. Але волею обставин не справдилися надії Василя на статки, його шмат землі продали за борги, що викликало деградаційну динаміку у почуттях та вчинках героя. З люблячого батька і зразкового чоловіка він перетворюється на домашнього тирана, злісно ненавидить осіб, причетних до приватної власності, а згодом і усіх людей. Доведений до відчаю, Порадюк починає пиячити і вже здатний піти на злочин. Він підпалює господарське майно поміщика Андрія Мазнюка, знаходячи у особі місцевого багатія причину всіх своїх нещасть. Такий фінал повісті «Терен цвіте» є цілком закономірним і підтверджує думку Чендея про марність існування закарпатця без власної землі. Адже для більшості українців, як нації хліборобів, сподівання на щастя пов'язані насамперед із мріями про власну землю. Це одвічне «сподівання» стало протягом історичного процесу однією з домінант ментальності народу та

набуло висвітлення в українській літературі творами Панаса Мирного, Івана Нечуя-Левицького, Михайла Коцюбинського, Ольги Кобилянської, Михайла Стельмаха, Анатолія Дімарова та ін.

Подібний до повісті «Терен цвіте» мотив влади землі над людиною і рабської залежності від неї розглянуто в оповіданні «Тестамент» (1948). З одного боку, письменник торкається морально-етичної проблеми головного героя. Син, засліплений жадобою стати єдиним спадкоємцем, здатен знехтувати законами моралі, порядності, гідності, честі. Гаврила зовсім не бентежить, що «ціною» досягнення власних цілей стане наруга над найріднішою людиною — його матір'ю. З іншого боку, поведінкою героя керують не тільки соціально-економічні чинники, але й комплекс свідомих і підсвідомих пластів його психіки. Для Гаврила характерне сприймання землі як архетипного образу, що виражається у підсвідомому прагненні українського селянина-хлібороба до єдності із землею. Реалізувавши свій задум, настрої персонажа значно покращується, відчуття тривоги змінюється на радість від володіння землею: «Немов сто пудів зняв Гаврило з плечей. Випроставши спину, глибоко вдихнув свіже повітря надвечірнього саду». «Земля! Моя земля! — в думках твердив Гаврило. — Ось вона!» [7, с. 38].

Чендей майже з документальною точністю відтворює пролетаризацію верховинського селянства в оповіданні «Провесна» (1962). Для селянина-хлібороба цей процес переходу був тяжким і болісним. Людина з віками сформованим духовним устроєм і світовідчуттям повинна була у найкоротший час переорієнтуватися згідно з вимогами нових життєвих потреб, при цьому назавжди відмовившись од старих уподобань. Сприйняття подій твору, їх оцінка подається крізь призму свідомості Параски Білун. Героїня спостерігає за передвибірчими змаганнями державної аграрної і комуністичної партій, що уособлюють протилежні світогляди, намагається розібратися в правдивості і хибності їх обіцянок, сподівається на поліпшення добробуту своєї родини після виборів. У постаті цієї простої селянської жінки уособлено збірний образ кращих рис українського народу з його давніми хліборобськими традиціями. Головною для Параски, як і для більшості героїв Івана Чендея, є органічна праця на землі, яка приносить відчуття морального задоволення і сповнює життя сенсом. У ставленні Параски Білун до землі легко простежити підсвідомі мотиви, що належать до чуттєво-інтуїтивного рівня людської психіки. Ці мотиви є визначальними ланками зв'язку внутрішнього світу людини з зовнішнім світом природи та суспільства, що формує базиси традиційної української ментальності. Усвідомлення образу землі для Параски збігається з наївно-догматичною первинною формою світогляду, вона (земля) наділена антропоморфними властивостями, тому вимагає піклування й любові: «Парасці Білун чулося, що худа рілля кличе її до себе... Привітно зустріла Параску земля. Жінці здавалося, що ніби самі кущі низько вклоняються, нивка простягла руки змарнілі, проситься, а вітрик навмисно прилітає, щоб дихати прохолодою на неї і проганяти втому» [10, с. 215].

У повісті «Чорна сальва» (1971) Чендей втілює важливий концепт своєї творчості — радість од праці на землі в образах подружжя Гаврила Кризини та Гафії. Цей зв'язок подано не прямо, а за допомогою синекдохи: хліб, зерно, борошно. Плоди ґрунту – винагорода людині за її щоденну копітку працю, своєрідне продовження землі, втілення її життєдайної сили. Для героїв повісті продукти праці є не просто засобами для існування, а частиною їх душ. Хліб постає в їх уяві одухотвореним: «Окремі хлібини надтріснутими верхами ніби посміхалися уклінно, на знак привіту» [11, с. 66]. Для Гаврила та Гафії хліб є не лише символом ситості, а й надією на життя, усвідомлення себе господарями: «Бо хіба не чудо звершалося, коли з борошна, з води й вогню добувалася запашна хлібина, що давала життя для праці, для радості, для любові!» [11, с. 113].

Багатство внутрішнього світу майстра Івана з повісті «Іванові журавлі» (1971) розкривається саме в роботі, що утверджує людину на землі як творця добра і краси: «Перший цвіт. Перша зав'язь. Перші грона... Для нього прийшли великим святом небудення з багатьох буднів. І він тут чує не одне тільки своє утвердження на землі, а мовби і сам височить над землею велетом» [1, с. 465]; або: «Іван-господар знає, що в купках, ним нагорнутих, велика таїна сили не тільки землі, але й сонця, дощів та лагідних теплих вітриків, що тут захована дивовижна казка солодкого і хмільного вже мовиться, а казка та найперше од нього, і не лишень од його твердих рук, а й від землеробського розуму» [8, с. 465]. В аналогічному аспекті

моделюється й образ священника Стаха з повісті «Іван» (1968), внутрішня краса якого розкривається у повсякденній праці на землі. Іван Стах у всьому живому хоче бачити приналежність до Бога, тому будь-яка робота для нього видається священною, схожою на творення світу Всевишнім. Людина, яка чесно працює на землі, підноситься в Чендея до рівня справжнього митця. Після смерті сина Іван Стах залишається на самоті зі своєю старістю, а служіння Богу, на яке «змарнував ціле життя», сприймає як «тяжкий тягар». Єдине полегшення приносить йому улюблене заняття — садівництво.

Болюча для Чендея тема розриву зв'язків підростаючого покоління з предківською землею, традиційним хліборобським укладом життя і тими поняттями, цінностями, що сповідувала старша генерація, зображена в оповіданнях «Син» (1961) та «Криниця діда Василя» (1971). Так, Данило Катрич з оповідання «Син» — представник молодого покоління, яке живе й працює в місті, починає усвідомлювати, що «рідне-прерідне село» для нього поступово стає чужим. Дідові Василю з оповідання «Криниця діда Василя» незрозуміло, чому його дітей приваблюють «далекі світи», якщо у них є свій дім, своя земля, де вони народилися і повинні жити. А після смерті діда його родичі без будь-якого жалю продають земельний наділ, тим самим назавжди руйнуючи зв'язок між поколіннями. У такий спосіб письменник окреслює мотив відчуження від рідного «кореня» і залишає відкритим питання, що чекає на таку людину у майбутньому, чи залишиться вона сама у пам'яті свого роду?

Картини страшної нужди і безправ'я селянина на своїй предковичній землі майстерно описані Чендеєм в оповіданнях «На заробіток» (1949), «Ружана» (1947), «Льодові квіти» (1942), «Червона цятка на снігу» (1979), «Нахмурений вечір» (1979). У центрі цих творів нещадна політика соціального та національного визиску українців чужоземцями. Одвічна мрія верховинця бути хазяїном на своїй землі остаточно руйнується, селянин постійно знаходиться під жорстким контролем влади, змушений регулярно платити податок за користування своєю ж землею. Ці твори відзначені песимістичним сприйняттям світу героями, але письменник стверджує, що навіть у таких важких умовах «маленька» людина не втрачає власної гідності і сповнена світлих надій на майбутнє.

Усвідомлення поняття землі як суто духовного феномену, утвердження святості приватної власності, але не в плані матеріального достатку, а як концентрату пам'яті роду, предків, як символічної ланки між батьками і дітьми найповніше розкривається у романі Чендея «Птахи полишають гнізда...» (1965). Головний герой твору Михайло Пригара, обробляючи свою «нивку», відчуває причетність до навколишньої природи, зв'язок з біокосмічними ритмами Всесвіту. Тому навіть тяжка праця сприймається радісно, адже є сенсом життя для селянина-хлібороба. У такий спосіб він виконує своє призначення на землі. Чендей стверджує, що земля «взаємодіє» з внутрішнім еством Пригари: «...оранка завжди була святом і тою дивною радістю, що виливається у велику золоту ланку, яка міцно в'яже селянина до землі. Земля в цю пору сповнювала Михайла силою і снагою, повертала молодість... Навесні він увесь ставав творенням, що в ньому саме починалося і щедре літо, що в ньому була таїна багатой осені. Тому завжди сам по веснах не тільки сповнювався трудів і не міг знати втоми, але ніби і сам був світлою надією цілого року...» [9, с. 496]. Земля здатна викликати численні рефлексії у свідомості головного персонажа, виписані здебільшого в поетичному ключі: «Михайло Пригара вийшов з хати, глибоко вдихнув повітря і вловив лоскотливі пахощі землі. А вона привітно стелилася облогами по схилах, чорніла обніжками копаниць, що були місцями обведені кошарами-гороженицями, чекала господаря з насінням для ярювання» [9, с. 495]. Подібне ототожнення себе із землею як частиною великої природи, мислиться Пригарою як запорука власного життя і продовження роду в майбутньому, адже земля фізично «годує» й духовно «тримає» людину в цьому світі. Характерним для світогляду Михайла є сакральне, а подеколи навіть містичне ставлення до землі. Під час вибору ділянки для будівництва нової хати він відмовляється від шматка, де колись стояла кузня — те місце вважається йому нещасливим, бо колись із нього насильно австро-угорські жандарми забрали всю сім'ю чесного майстра Двойри. Не бажає Пригара будувати і на землі, в якій сховані нечесно добуті гроші, цей ґрунт уявляється йому «споганим» і на ньому не буде щастя його родині. Зрештою, проаналізувавши всі можливі варіанти, Михайло дав згоду оселитися там, де в давнину мешкали його родичі. Отже, є всі підстави констатувати, що образ землі, виведений на перший

план у романі «Птахи полишають гнізда...», має статус архетипу, без розуміння сутності якого неможливо ідентифікувати особливості національного менталітету українця. Символічна основа цього образу репрезентує містичний підсвідомий зв'язок між землею та селянином-трудівником. У потлумаченні цього зв'язку роман Чендея вступає у культурний діалог із кращими творами української літератури, присвяченими цій темі («Земля» Ольги Кобилянської, «Fata morgana» Михайла Коцюбинського, новели Василя Стефаника та ін).

Отже, зв'язок людини з землею тлумачиться як амбівалентний: з одного боку — вона вимагає важкої праці, повної самовідданості, забирає життєві сили; з іншого — земля виступає годувальницею, запорукою продовження роду й добробуту сім'ї. У такому ж ключі осмислюються й життєві орієнтири Михайла Пригари. Науковець Володимир Даниленко, досліджуючи своєрідність побутування архетипу землі в культурних моделях, дійшов висновку: «Всі традиційні українські проблеми виходять із землі і обертаються навколо неї... В українському космосі земля — це життя і смерть, сила і слабкість, багатство і бідність, панування й рабство, вірність і зрада, слава і ганьба. Найбільші національні катаклізми пов'язані з землею: мори і війни, міжусобні чвари, втрата незалежності, класова й національна роздвоєність, розкол свідомості на ворогуючі світи села і міста» [3, с. 58]. Тому цілком закономірним є те, що Пригара зазнає душевних мук, спричинених «відривом» від «зрошеного солоним потом» клаптика землі, що ламає усталений порядок існування у свідомості героя. Михайло інтуїтивно відчуває порушену гармонію між людиною і природою: його батько, дід і прадід народжувалися, жили, працювали й умирали на осередку, а він розірве закономірний життєвий колообіг, полишивши родове гніздо. Також Михайло, подібно до старого Якова Катрича («Син») та діда Василя («Криниця діда Василя»), з боєм розуміє, що діти його не стануть хліборобами, як це було у їх роду споконвіку, а оберуть зовсім інший життєвий шлях. Світ селянина-трудівника, репрезентований більшістю творів Івана Чендея, є замкнутим. Через вузьке коло інтересів, прагнень, недостатню обізнаність він обмежений усвідомленням себе господарем на певній «закріпленій» ділянці ґрунту, а те, що може знаходитись за її межами, стає об'єктом зацікавлення тільки у наявності певного зв'язку з власною територією.

Зовсім іншу картину сприйняття світу героєм спостерігаємо у повісті «Далеке плавання» (1989). Як і інші герої-носії рис ідеалу у творах Чендея (майстер Іван («Іванові журавлі», Михайло Пригара («Птахи полишають гнізда...»), Іван Купала відчуває зв'язок з попередніми поколіннями, цілими епохами, його живить енергія пам'яті предків. Але справжній ерудит Купала відчуває себе частиною Всесвіту в його безмежній локальній і часовій протяжності, вважає, що кожна людина має знати історію та географію. Купала, на перший погляд, постає у творі мрійником-ідеалістом, хоча його сильне бажання подорожувати, побачити та «відкрити» для себе цілий світ є цілком реальним. Поняття землі для цього героя не обмежується власною земельною ділянкою, навіть власною країною. Для нього це велика планета Земля і кожна людина є її частинкою, повинна вносити свій посильний вклад у її збереження та піклуватись про неї, і тоді Земля щедро віддячить людині за її старання. Але дійсність не здатна зрозуміти тонку душу романтика, від Купали йде дружина, чиновники-бюрократи, сповнені недовіри та безпідставних підозр, навмисно чинять опір проти здійснення його задумів. І як результат, обставини та «прівра» між мрією і дійсністю у душі персонажа призводять до трагічного кінця.

Загалом, використовуючи образ землі, Чендей розкриває неповторний характер кожного із своїх героїв. Письменник наголошує, що українці як нація хліборобів відзначається особливим ставленням до землі, відчуттям її духовної сутності, що спричинило міцний зв'язок з нею. Культ землі, землеробської праці є основою світобачення селянина.

Література:

1. Відлуння десятиліть: Українська література другої половини ХХ ст. : Навчальний посібник. — К. : Грамота, 2002. — 463 с.
2. Войтович В. Українська міфологія / Валерій Войтович. — К. : Либідь, 2002. — 664 с.
3. Даниленко В. Стереотип, монотип, архетип у культурних моделях / Володимир Даниленко // Слово і час. — 1994. — № 1 — С. 55–59.
4. Королев К. Энциклопедия символов, знаков, эмблем / К. Королев. — М. : Изд-во Эксмо ; СПб. : Terra Fantastica, 2003. — 528 с.

5. Федака Д. З минулого — в майбутнє / Дмитро Федака // Чендей І. Птахи полишають гнізда... : [повісті, роман]. — Ужгород : Карпати, 1984. — С. 5–20.
6. Франко І. Влада землі в сучасному романі / Іван Франко // Твори у 50-ти т. — К., 1980. — Т. 28. — С. 176–195.
7. Чендей І. Вибране : в 2-х т. / Іван Чендей. — Ужгород : Карпати, 2002. Т. 1 : Оповідання, повісті. — 395 с.
8. Чендей І. Вибрані твори : в 2-х т. / Іван Чендей. — К. : Дніпро, 1982. — Т. 2 : Повісті. — 516 с.
9. Чендей І. Вибрані твори : в 2-х т. / Іван Чендей. — К. : Дніпро, 1982. — Т. 1 : Оповідання. Птахи полишають гнізда : [роман] / Передмова М. Жулинського. — 623 с.
10. Чендей І. Зелена Верховина : Повість, оповідання / Іван Чендей. — К. : Дніпро, 1975. — 439 с.
11. Чендей І. Теплий дощ : Повісті, оповідання / Іван Чендей. — К. : Радянський письменник, 1979. — 348 с.

The Archetypal Image of Ground in Ivan Chendei's Prose Works

The article deals with the one of the main motives in the prose works by Ivan Chendei, namely the union of a human being with his/her native land. The image of the ground for Chendei's heroes has the status of archetype and is present in all kinds of the prose works by the writer. The author shows the archetype of the ground mainly from the perspective of Slovenian mythology, this image has a significance of a material and sacred phenomenon just as it is perceived by the transcarpathian men.

УДК 821.161.2.09Захарченко

Катерина Кривопишина (Черкаси)

ДРАМАТИЧНИЙ МОДУС ХУДОЖНОСТІ У НОВЕЛІСТИЦІ ВАСИЛЯ ЗАХАРЧЕНКА (на матеріалі збірки «На відстані зойку»)

Осягнення будь-якого художнього твору насамперед передбачає аналіз його естетичної природи у процесі живого сприйняття. Важливе як цілісне, емоційне сприйняття всіх параметрів художності, так і вивчення окремих її складників, серед яких чільне місце займає аналіз модусів художності.

Дослідження естетичних домінант, які об'єднують різні аспекти багатовимірного погляду письменника на світ, актуалізувалось у сучасному літературознавстві. Так, через призму модусів художності естетичну природу лірики Івана Франка вивчає Валерій Корнійчук [5], драматичні та іронічні модуси естетичного спектру художності Майка Йогансена та Григорія Косинки аналізує Лідія Кавун [3; 4]. Типам художнього мислення, що покладені в основу моделі історії літератури, присвячено розвідку Ярослава Поліщука [6].

Мета нашої студії полягає в дослідженні ознак драматичного модусу художності в новелах Василя Захарченка, зокрема вміщених у збірці «На відстані зойку». Твори цього письменника пронизані драматизмом (подекуди і трагізмом), адже реалізують обрані автором теми — повоєнного лихоліття, радянських репресій, Голодомору 1932–1933 рр. Драматичною є вже назва збірки — «На відстані зойку». Цим автор наголошує на правдивості зображених подій і фактів, життєвих історій, яких так багато поруч, на відстані зойку. Розкриття природи драматичного модусу художності новел В. Захарченка передбачає аналіз особливостей побудови драматичного конфлікту, хронотопу, засобів створення драматичної напруги тощо.

Художній твір народжується з розгортання універсальної діади — «особистості і зовнішнього світу, котрий протистоїть їй» (Михайло Бахтін) — в унікальну художню реальність. Спосіб такого розгортання трактується теоретиками як модус художності, як «естетичний аналог духовно-практичного модусу особистісного існування (способу присутності «я» у світі)» [10, с. 36].